

проф. Ч. Мар'яновича, який навіть звинуватив М. в ересі. Незважаючи на цю критику, книгу М., з дозволу Св. Синоду Серб. Правосл. Церкви, безкоштовно поширювали у серб. парафіях.

Перебуваючи на Афоні, М. підготував до друку збірку «Духовна градина» (укр. «Духовний сад»), яка містить вислови Св. Отців Схід. Церкви про духовне життя (вперше видана у 1926; згодом витримала кілька перевидань).

Особистий архів М. зберігається на Афоні у монастирі Хиландар.

Осн. тв.: Књиге за народ. – Књ. прва : 1. Кајање и исповест. 2. Св. тајна причешћа. 3. Нечиста совест. (Прича из народног живота). – Зајечар, 1894. – 24 с.; Књ. друга : I. Буди задовољан оним, што ти је Бог дао. II. Кривоклетник (из народног живота). – Зајечар, 1894. – 28 с.; Књ. четврта : 1. Војнеслав. 2. Корисна шетња. – Београд, 1897. – 74 с.; Књ. пета : О слави или крсном имену. – Зајечар, 1899. – 28, [2] с.; Књ. седма : Огледај се. Дворац и змија (прича). – Београд, 1902. – 20 с.; Књ. осма : Шта је узрок људским патњама? – Београд, 1905. – 23 с.; Историјске заслуге српскога свештенства (оба реда) у служби св. православља и народа свог. – Београд, 1899. – VI, 146 с.; Правилник : помоћна богослужбена књига. – Књ. 1. – Београд, 1904. – 96, [1] с.; Књ. 2. – Зајечар, 1907. – 154, [1] с.; Духовно злато којим се небо купује : збирка примера, кратких правила, поука у упутстава за духовни живот. – Крагујевац, 1924. – 98 с.; [Перевид.] : Манастир Хиландар, 1967. – 126 с.; Београд, 1981. – 126 с.; Крагујевац, 1983. – 126 с.; Ваљево, 2004. – 150 с.; Београд, 2011. – 115 с.; Духовна градина : збирка мудрих изрека св. отаца за духовни живот. – Крагујевац, 1926. – 81 с.; Део 2. – Крагујевац, 1926. – с. 82–181; [Перевид.] : Београд, 1981. – 311 с.; Нови Сад, 1998. – 235 с.; Линц, 2001. – 189 с.

Арх.: IP НБУВ. – Ф. 175. – Спр. 1326; Ф. 304. – Дис. 1118.

Опубл. дж.: Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1884–1885 учебный год. – К., 1886. – С. 24–25; [Те саме] за 1887–1888 учебный год. – К., 1888. – С. 198–201; [Те саме] за 1889–1890 учебный год. – К., 1890. – С. 60–61; Н. Д. Б. Избор и посвећење тимочког епископа г. Мелентија // Весник Српске Цркве. – Св. 11 (новембар). – 1891. – С. 1061–1063; Марјановић Ч. [Рецензія на :] «Катихизис за народ или разговор о хришћанској православној вери» од епископа Тимочког Мелентија. Зајечар 1909 // Хришћански весник. – 1910. – Свеска 2. – С. 154–160; Писмо уредништву о Катихизису г. еп. Мелентија // Там само. – Свеска 3. – С. 232–233; Мелентијанизам // Там само. – Свеска 6. – С. 401–404; † Преосвећени Мелентије, бивши епископ тимочки (некролог) // Гласник – службени лист Српске православне патријаршије. – Бр. 22. – 1921. – С. 361–364.

Літ.: Мелентије Вујић, пети епископ тимочки // Споменица тимочке епархије 1834–1934. – Сремски Карловци, 1934. – С. 15–18; Сава Вуковић, еп. Српски јерарси од деветог до двадесетог века. – Београд; Подгорица; Крагујевац, 1996. – С. 312; Игнатије Марковић, мон. Епископ тимочки Мелентије Вујић – поводом 90 година од упокојења // Црква : Календар Српске Православне Патријаршије за просту 2011 годину. – Београд, 2011. – С. 140–143; Путро О. I., Путро А. О. Студенти-іноземці Київської духовної академії та семінарії (XIX – поч. XX ст.). – К., 2011. – С. 65, 148–156; Пилипович Р. Сербь в богословских учебных заведениях России во второй половине XIX века – мнение царского дипломата // Русский Сборник : исследования по истории России. – Т. XIV. – М., 2013. – С. 122–123.

В. В. Бурега

МЕЛЕТІЙ (ЛЕОНТОВИЧ Михайло Іванович) [рос. Мелетий (Леонтович Михаил Иванович)] (06[18].11.1784–29.02.1840), святитель, архієпископ РПЦ, інспектор і ректор КДА – церк. діяч, богослов, проповідник.

Відомості щодо походження М., наявні в літ-рі, є суперечливими ще з XIX ст. Одні автори вважали його уродженцем м. Катеринослава (з 2016 – м. Дніпро), інші – Полтави. Хтось, зазначаючи місце його народження, обмежувався широкими поняттями «Полтавщина» або «полтавець»; дехто намагався їх конкретизувати, називаючи с. Старі Санжари Катериносл. намісництва, згодом – Полтав. губ. (нині – с. Старі Санжари Новосанжарського р-ну Полтав. обл.), в якому мешкала мати М. за часів його навчання (за твердженням харків. церк. історика Григорія Кулжинського, саме на це село вказав йому небіж М. протоієрей Микола Лисневський, ґрунтуючись «на своїх семейних преданиях»). Ця третя «версія» щодо місця народження М. нині є загальнопоширеною, хоча й не відповідає відомостям із його послужних списків з архівів КДС і КДА, що зберігаються у ЦДІАУК, де у графі «из какой нации» зазначено таке: «Херсонской губернии, Елисаветградского уезда, с. Петриковки, сын дворянина Ивана Леонтовича» (ті самі губ. і пов. вказано й у послужному

Мелетій
(Леонтович)

списку, віднайденому у фондах ІР НБУВ; іншою є лише назва села – Петровка).

За твердженням протоієрея Лисневського, у 4-річному віці М. втратив батька (загинув від випадкового самострілу на полюванні). Згодом його мати Анастасія Іванівна Леонтович (у дівочтві – Станіславська, донька священика) мусила вступити в ініційовану сусіднім поміщиком «тяжбу», втративши, зрештою, успадкований від чоловіка маєток і залишившись «чуть не нищею».

З 18.09.1894 навчався у Катериносл. ДС (до 1897 – м. Полтава, у 1897–1803 – м. Новомиргород Херсон. губ. (нині – Кіровоград. обл.), з 1803 – м. Катеринослав), виявивши «успехи изрядные» з усіх предметів семінарського курсу. Перебуваючи у вищому богослов. класі семінарії, з вересня 1807 викладав учням молодшого класу грец. мову, а з жовтня 1808 – також лат. граматику. 21.12.1808 отримав атестат Катериносл. ДС.

З січня 1809 навчався у СПбДА. Після закінчення академ. курсу ухвалою Комісії духовних уч-щ від 13.08.1814 затверджений у ступ. магістра богослов'я і словесних наук. Того ж дня був призначений бакалавром грец. мови СПбДА. З 06.10.1814 одночасно виконував функції секретаря СПбДА, а зго-

дом – і її будівельного комітету (14.03–09.08.1817).

Згідно з ухвалою Комісії духовних уч-щ 09.08.1817 переведений на посаду інспектора і професора церк. історії та грец. мови новоствореної КДС (із 11.11.1818 виконував також обов'язки ректора київ. повітового і парафіяльного духовних уч-щ). Від перших кроків перебування на цих посадах був «полезным сотрудником» ректора КДС, однокурсника і колеги по СПбДА архимандрита *Мойсея (Антипова-Богданова-Платонова)*, разом із яким доклав значних зусиль для налагодження діяльності семінарії та створення умов для відкриття КДА.

12.09.1819 обійняв посади інспектора і професора грец. мови КДА, урочисто відкритої 28.09.1819. Уклав правила для студентів, ухвалені внутр. Правлінням 08.10.1819. Своєю повсякденною діяльністю відіграв видатну роль у справі «непосредственного первоначального устройства нравственно-воспитательной части» в КДА. Викладацьку й адм. діяльність у КДА поєднував із церк. служінням: 11.02.1820 прийняв чернецтво (чин постригу звершено у Києво-Братському Богоявленському монастирі архимандритом *Мойсеєм (Антиповим-Богдановим-Платоновим)*); рукопокладений митрополитом Київським *Серапіоном (Александровським)* у сані ієродиякона (22.02.1820) та ієромонаха (29.02.1820) *. Наприкінці 1819–20 навч. р. за дорученням Комісії духовних уч-щ відвідав кілька семінарій Київ. духовно-учбового округу (Черніг., Курську, Полтав., а також Харків. колегіум) та підпорядковані їм уч-ща, де взяв участь у річних іспитах.

09.08.1821 переведений на посади ректора і професора богослов. наук Могильовської ДС. Одночасно призначений настоятелем (із 21.08.1821 – у сані архимандрита) Кутейнського Богоявленського чол. монас-

* Поширені з XIX ст. відомості про те, що постриг і рукопокладення М. звершував митрополит *Євгеній (Болховітінов)*, є помилковими.

тиря у повітовому м. Орші Могильовської губ. (нині – адм. центр Оршанського р-ну Вітебської обл. Республіки Білорусь) і членом Могильовської духовної консисторії. За згадками вихованців Могильовської ДС, своєю адм. і викладацькою діяльністю (читав догматичне і пастирське богослов'я, а також церк. археологію) і прикладом доброзичливого та гуманного ставлення до учнів чимало сприяв оздоровленню внутр. мікроклімату цієї семінарії та підвищенню якості навч. процесу.

Із серпня 1823 нетривалий час служив у Псковській єпархії; обіймав посади ректора і професора богослов. наук Псковської ДС, а також настоятеля Спасо-Єлеазарівського чол. монастиря поблизу Пскова. Входив до складу Псковської духовної консисторії.

21.01.1824 переведений на посади ректора і професора богослов. наук КДА, настоятеля Києво-Братського Богоявленського монастиря. За часів ректорства М. (фактично – з 18.03.1824) було завершено зведення нового академ. корпусу (збудований за проектом с.-петерб. архітектора Л. І. Шарлеманя та під безпосереднім керівництвом київ. міськ. архітектора А. І. Меленського у 1822–25) й облаштування Благовіщенського конгрегаційного храму (урочисто освячений 14.12.1824). У 1825 ініціював відновлення занепаłego академ. хору, вживши заходів для поповнення його півчимами зі складу учнів духовних уч-щ. За дорученням Комісії духовних уч-щ від 10.08.1825 здійснив ревізію Орловської ДС.

03.10.1826 призначений єпископом Чигиринським, вікарієм Київ. єпархії та настоятелем Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря (чин хіротонії звершено у Києво-Софійському кафедральному соборі 21.11.1826 *). Згідно із ухвалою Комісії духовних уч-щ від 30.11.1826 у грудні 1826 – січні 1827 передав повноваження ректора КДА архімандриту Кирилу (Куницькому).

* Поширені ще з ХІХ ст. відомості про звершення єпископської хіротонії М. 18.12.1826 є помилковими.

Звершуючи єпископське служіння у Києві, особливу увагу приділив оновленню гол. храму ввіреного йому монастиря – стародавнього Михайлівського Золотоверхого собору, що на той час дійшов, кажучи словами М., стану «внутреннього полуразрушения» (за ініціативи М., зокрема, у 1827–28 було реставровано ікони в іконостасі та стінний живопис). Власним прикладом виховував у чернечому братстві монастиря дух справжнього християн. подвижництва. Був відомий серед киян і прочан бесідами духовного змісту та шанований ними як щедрий покровитель бідних і злиденних. Звершував пастирську опіку над в'язнями. Часто відвідував КДС, не пропускаючи нагоди звернутися до семінаристів із повчальним словом.

21.04.1828 переведений на Пермсько-Єкатеринбурзьку каф-ру. Прибувши 08.07.1828 до губернського м. Пермі (нині – адм. центр Пермського краю РФ), енергійно взявся за єпархіальні справи, занедбані попередником єпископом Діонісієм (Цветаєвим). Навів лад у роботі Пермської духовної консисторії. За дорученням Св. Синоду у 1829 заснував Пермську духовну місію, що опікувалася наверненням старообрядців до православ'я. Того ж року облаштував і освятив церкву в ім'я Ікони Божої Матері «Усіх скорботних радість» у тюремному замку м. Пермі, а також створив тимчасову комісію, що займалася будівництвом дзвіниці Спасо-Преображенського кафедрального собору, яку нині вважають символом м. Пермі; брав безпосередню участь в організації цього будівництва (завершено наприкінці 1832). Особливу увагу приділив зведенню триповерхової кам'яної будівлі Пермської ДС, урочисто закладку якої звершив 23.05.1829 (будівельні роботи закінчено в листопаді 1832). У 1830 ініціював будівництво приміщень семінарської лікарні та гуртожитку для казеннокоштных учнів духовних уч-щ Пермі. Докладав зусиль щодо піднесення моральності та зміцнення дисципліни серед

духовенства, розбещеного надмірною по-блажливістю попереднього архієрея. Суворий і вимогливий до себе, був таким і для своїх підлеглих священно- і церковнослужителів. Соромив нероб і карав п'яниць (останнім зазвичай погрожував засланням до монастиря «в черные труды» і, як стверджують пермські церк. історики, «нередко приводил свои угрозы в исполнение»). За часів служіння на Пермській каф-рі зажив репутації строгого, але справедливого архієрея.

З 18.07.1831 – архієпископ Іркутський, Нерчинський та Якутський. Протягом майже 4-річного перебування на каф-рі в м. Іркутську (тоді – адм. центр Східно-Сибірського генерал-губернаторства, нині – адм. центр Іркутської обл. РФ) відіграв значну роль у налагодженні та розвитку правосл. духовної місії. Ініціював створення місіонерських станів на території сучасної Республіки Бурятії РФ – у м. Селенгінську (нині – с-ще Новоселенгінськ) та с. Кулі Селенгінського р-ну, а також у с-щі Укир (нині – у Єравнинському р-ні). Неодноразово здійснював місіонерські подорожі просторами величезної єпархії, яка охоплювала на той час території Сибіру, Далекого Сходу й Аляски; побував у поселеннях на узбережжі Охотського моря та Півн. Льодовитого океану. Разом із архієпископом Тобольським і Сибірським Афанасієм (Протопоповим) ініціював створення у 1834 Томської та Єнисейської єпархії.

Підірвавши у суворому півн. кліматі й до того слабке здоров'я, мусив клопотати про переведення до однієї з укр. єпархій. 22.06.1835 був призначений на Слободсько-Українську та Харків. каф-ру. Після перейменування каф-ри (13.02.1836) – архієпископ Харківський та Охтирський.

На служінні у Харкові, куди прибув 09.11.1835, приділяв значну увагу духовно-навч. закладам. У 1836 звернувся до Св. Синоду з ініціативою будівництва нового приміщення Харків. колегіуму (з 1840 – Харків. ДС), підтриманою того ж року, але втіленою

у життя лише у 1842–50. Заслуживши авторитет у професорській корпорації Харків. ун-ту, був обраний його почесним членом. Систематично звершував архієрейські богослужіння. 02.07.1839 очолював святкування сторіччя з дня явлення чудотворної Охтирської ікони Божої Матері. Розпочав процес відновлення монастирів Слобожанщини, закритих за часів царювання імп. Катерини II. Дбав про моральне піднесення духовенства. Кожного літа оглядав храми і монастирі Харків. єпархії. Провадив просвітницьку роботу серед старообрядців.

Ще за життя був шанований як християн. подвижник, молитовник, провидець і цілитель. Усі власні кошти витрачав на допомогу рідним, нужденним і хворим. «Нелищмерное благочестие и кротость, ревность к богослужению, справедливость, смиренномудрие, молитва и пощение, призрение бедных, заступление сырых и чистота жизни» – ці риси архієрейського служіння М. зумовили надзвичайну повагу і щирю любов до нього харків. пастви.

Мав відзнаки за церк. і пед. заслуги, найвища з яких – орден Св. Володимира 2-го ступ. (26.03.1839). Був обраний почесним членом Конференції КДА (21.03.1831; затверджений у цьому званні Комісією духовних уч-щ 22.05.1831).

Помер у Харкові після тривалої хвороби на 56-му році життя. За свідченням келійника, передбачив день своєї смерті. Труну із тілом М. було встановлено в архієрейській усипальниці у Трьохсвятительському храмі Харків. Свято-Покровського монастиря. Через різні обставини в подальшому мощі М. неодноразово переносилися до ін. харків. храмів. З 1948 зберігаються у Свято-Варваринському приділі Благовіщенського кафедрального собору м. Харкова.

Від дня поховання був шанований віруючими Харків. єпархії як Божий угодник, до якого зверталися за благодатною допомогою (до 1918 священнослужителями Покровського монастиря було зафіксовано бл.

100 фактів чудесних зцілень хворих). Ухвалою Всеукр. Правосл. Церк. Собору від 03[16].12.1918 було створено комісію з питання канонізації М. на чолі з єпископом Никодимом (Кононовим), за результатами діяльності якої урочисте прославлення М. мало відбутись у Харкові 12.02.1919. Однак відомі істор. обставини на тривалий час відтермінували цю подію, хоча й не завадили віруючим вшановувати М. як небесного покровителя Харківщини протягом подальших рад. часів.

25.02.1978 канонізований Св. Синодом РПЦ як святитель. Дні пам'яті – 12 (25) лютого, 29 лютого (14 березня) (у невисокосні роки – 28 лютого (13 березня)), а також у Соборах Св. новомучеників і сповідників Слободського краю, Сибірських святих, Соборі святих КДА.

Осн. тв.: Что делать нам – грешникам? – [М.], 1888. – 4 с.; Рассуждение о том, что в слове Божьем должно упражняться пред всякою наукою // Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 4 (1813–1819 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1913. – С. 734–738.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 160. – №№ 886, 1250, 1292, 1308, 1316; Ф. 175. – № 242; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 2, 13, 20, 69, 258, 268; Оп. 2. – Спр. 59; ОР РНБ. – Ф. 790. – № 951.

Опубл. дж.: Внутренние известия // Северная пчела. – 1840. – № 60 (15.03). – С. 237; Прокопович И. Речь при отпевании тела преосвященнейшего Мелетия, архиепископа Харьковского и Ахтырского, говоренная... в градском Успенском соборе 5 марта 1840 года. – Х., 1843. – 16 с.; Списки начальников и наставников Киевской духовной академии за истекшее пятидесятилетие ее, 1819–1869 // Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 381; Иларион, иером. Воспоминание о преосвященном Мелетии Леонтовиче, епископе Чигиринском, викарии Киевской епархии и настоятеле Киево-Златоверхо-Михайловского монастыря // КЕВ. – 1879. – № 29. – Ч. неофиц. – С. 9–14; Материалы для истории Киевской духовной академии. Письма Якова Евдокимовича Михайлова (впоследствии Иустина, епископа Владимирского) к Александру Ивановичу Белюгову / публ. Л. С. Мацевича // КС. – 1882. – № 7. – С. 119, 126, 128–129; Четыре письма Евгения, митрополита Киевского, к архимандриту Мелетию, ректору Киевской Академии / публ. свящ. И. Левандовского // Там само. – 1883. – № 6. – С. 310–316; Миссионерская инструкция блаженной памяти преосвященного Мелетия, архиепископа Иркутского, впоследствии Харь-

ковского // Прибавления к Иркутским ЕВ. – 1885. – № 41. – С. 504–506; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 11, 19, 61–62; Воспоминания студента Киевской духовной академии / сообщ. А. М. Чижевский // РС. – 1917. – № 1. – С. 128.

Літ.: [Нил (Исакович), архиеп.]. Иерархи, преемствовавшие Иннокентию Святому на кафедре Иркутской паствы // Ярославские ЕВ. – 1861. – № 51. – Ч. неофиц. – С. 559; Аскоченский В. И. История Киевской духовной академии по преобразовании ее в 1819 году. – СПб., 1863. – С. 37, 69, 94, 100, 101, 104; Солнцев П. Краткие сведения о харьковских иерархах // Харьковские ЕВ. – 1869. – № 2. – С. 81–89; Ковалевский А. К биографии блаженной памяти архиепископа Харьковского Мелетия Леонтовича // Там само. – № 21. – С. 255–259; Афанасий [Линицкий], архим. Замечательная кончина высокопреосвященнейшего Мелетия, архиепископа Харьковского и Ахтырского // Прибавление к Воронежским ЕВ. – 1876. – № 13. – С. 251–259; Кулжинский Г. И. Святитель Мелетий Леонтович, архиепископ Харьковский Ахтырский (1784–1840). – Х., 1881. – [4], IV, 180, III с.; Мацевич Л. С. К материалам для истории Киевской духовной академии: I. Заметка к одному сообщению в «Христианском чтении» // ТКДА. – 1888. – № 11. – С. 118–122; Дмитриев А. А. Очерки из истории губернского города Перми с основания поселения до 1845 г. с приложением летописи города Перми с 1845 до 1890 года. – Пермь, 1889. – С. 228–231; Троцкий П., прот. Ход образования духовных училищ в начале нынешнего столетия и открытие Киевской духовной семинарии 1817 г. 27 октября // ТКДА. – 1893. – № 1. – С. 68, 70–72; Він же. Первый учебный курс Киевской духовной семинарии (1817–1819 гг.) // Там само. – № 7. – С. 400, 424–425; № 8. – С. 619–620, 624; Буткевич Т. И. Историко-статистическое описание Харьковского кафедрального Успенского собора. – Х., 1894. – С. 95–98; Титов Ф. И. Очерки из истории Киевской духовной академии: I. Преосвященный Моисей Богданов-Платонов, первый ректор Киевской духовной академии (1819–1823) // ТКДА. – 1897. – № 10. – С. 180, 186, 190; Він же. Императорская Киевская духовная академия в ее трехвековой жизни и деятельности (1615–1915 гг.): историческая записка. – К., 2003. – С. 348, 350, 499; Филевский И., свящ. К предстоящему столетнему юбилею Харьковской епархии (16 октября 1799 г. – 16 октября 1899 г.): Харьковские архипастыри // ПриблЦВед. – 1899. – № 41. – С. 1663–1664; Иероним [Лаговский], архим. История Пермской духовной семинарии. – Ч. 1–2. – Екатеринбург, 1900. – С. 381–390; Л. М. [Мацевич Л. С.]. Заметка о Харьковском архиепископе Мелетии (Леонтовиче) и о местах первоначального его образования // КС. – 1903. – № 2. – С. 72–74; Родосский А. С. Биографический словарь студентов первых XXVIII курсов С.-Петербургской духовной академии. – СПб., 1907. – С. 270–271; Шестаков И. В. Преосвященный Мелетий Леонтович, епископ Пермский и Екатеринбургский. – СПб., 1907. – 22 с.; Нестор [Анисимов], иером. Православие

в Сибіри : исторический очерк. – СПб., 1910. – С. 48–49; *Поселянин Е.* Русские подвижники 19-го века. – СПб., 1910. – С. 70–80; *Стефан (Проценко), архиеп.* Харьковский святитель Мелетий (Леонтович) // ЖМП. – 1948. – № 11. – С. 60–67; *Агафонов П. Н.* Епископы Пермской епархии: 1383–1918. – Пермь, 1993. – С. 31; *Матвеевко М., свящ.* История Харьковской епархии (1850–1988). – Х., 1999. – С. 15–16; *Куделко С. М., Павлова О. Г., Швець В., прот.* Мелетий (Леонтович Михаил Иванович) // Православная энциклопедия Харьковщины. – Х., 2009. – С. 304–306; *Пестова А. И.* Символ Перми: К вопросу об авторстве и строительстве колокольни Спасо-Преображенского собора г. Перми (1818–1832 гг.) // Пермская старина. – Вып. 2. – Пермь, 2009. – С. 21–30; *Стародуб А. В.* Всеукраїнський православний церковний Собор 1918 року : огляд джерел. – К., 2010. – С. 162, 217; *Талалай М., протодiak.* Я прославлю прославляющих меня (1 Цар. 2: 30): Новые материалы к истории канонизации святителя Мелетия (Леонтовича), архиепископа Харьковского и Ахтырского (к 35-летию со времени канонизации) // Вестник Харьковской духовной семинарии. – 2013. – № 3 (3). – С. 4–15.

М. Л. Ткачук

МЕЛІТОН (ПЕРЕВЕРЗЄВ Михайло Йосипович) [рос. Мелитон (Переверзев Михаил Иосифович)] (1804–27.12.1860 [08.01.1861]), ієромонах, випускник і викладач КДА – священнослужитель РПЦ, церк. педагог і краєзнавець, богослов.

Нар. у с. Ржаное Поле Мценського пов. Орловської губ. (нині – с. Ржаное Залегощинського р-ну Орловської обл. РФ) у сім'ї священника місцевої Михайло-Архангельської церкви. Навчався в Орловській ДС (1819–25) та КДА (1825–29), яку закінчив зі ступ. магістра богослов'я і словесних наук (рішення Конференції КДА від 03.08.1829 затверджено Комісією духовних уч-щ 26.09.1829).

З 26.09.1829 зарахований на посаду бакалавра богослов. наук КДА. 04.03.1830 прийняв чернецтво (чин постригу звершено ректором КДА архимандритом *Смарагдом (Крижановським)* у Києво-Братському Богоявленському монастирі). Рукопокладений митрополитом Київським і Галицьким *Євгенієм (Болховітіновим)* у академ. храмі Благовіщення Пресвятої Богородиці Києво-Братського монастиря у сані ієродиякона

(19.03.1830) та ієромонаха (25.03.1830). Згідно з Указом Св. Синоду від 06.04.1831 зарахований до складу соборних ієромонахів КПЛ. У вересні 1834 – січні 1835 тимчасово викладав церк. історію. За дорученням Конференції КДА від 05.10.1832 уклав рукописний курс лекцій «О Церкви вообще и, в частности, о Церкви Греко-Российской во всех ее отошениях».

З 31.01.1836 – професор Харків. колегіуму, де «при отличных познаниях, неутомимом прилежании преподавал богословие с весьма значительною пользою для учащихся». 07.10.1837 звільнився з посади за власним бажанням. У листопаді 1837 повернувся до Києва й оселився у КПЛ. Згідно з ухвалою Комісії духовних уч-щ та академ. Правління Київ. духовно-учбового округу від 28.04.1838, займався «учеными трудами по ближайшему усмотрению и назначению академического Правления». У 1840 нетривалий час обіймав посаду ректора Києво-Софійського ДУ (призначений згідно з ухвалою академ. Правління від 11.03.1840; звільнений з посади наприкінці червня 1840 через хворобливий стан).

Помер у Києві в Лаврській лікарні.

У спогадах студентів закарбувався талановитим лектором і богословом, який започаткував у КДА систематичну розробку еkleзіології (вчення про Церкву) як фундаментальної складової догматичного богослов'я.

М. є автором одного із перших путівників по сакральних пам'ятках Києва («Указатель святыни и священных достопамятностей Киева», 1850), що у стислій, популярній формі знайомить читачів із київ. монастирями і храмами та їхньою історією.

Осн. тв.: Слово пред избранием судей для Киевской губернии. – К., 1835. – [2], 19 с.; Указатель святыни и священных достопамятностей Киева, как в самом городе, так и в его окрестностях, для поклонников, посещающих святыне места киевские. – К., 1850. – [8], 203 с.; 2-е изд. – К., 1853. – [8], 216 с.; 3-е изд., испр. и доп. – К., 1867. – [8], 237 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 160. – № 1266; Ф. 175. – № 1866; ЦДІАУК. – Ф. 128. – Оп. 2 черн. – Спр. 511; Ф. 711. –